

Мельник Юлія Станіславівна,
курсант четвертого курсу факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Науковий керівник:

Ярошенко Артем Сергійович,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного права
та процесу факультету підготовки фахівців для
підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ВОДНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Під водними ресурсами України розуміють поверхневі та підземні води, придатні для використання в народному господарстві України. Водні ресурси є джерелом промислового і господарського водопостачання, а тому відіграють значну роль у розвитку всього народного господарства та у життєдіяльності громадян України. Відповідно до статті 1 Водного кодексу України (далі ВКУ), води поділені на поверхневі та підземні. Поверхневі – це води різних водних об'єктів, що знаходяться на земній поверхні, підземні – це води, що знаходяться нижче рівня земної поверхні в товщах гірських порід верхньої частини земної кори в усіх своїх станах [1, с. 18]. Внутрішні морські води та територіальне море можна віднести до морських вод. Внутрішні морські води розміщені в межах державних кордонів, а територіальне море – це морський пояс, який прилягає до узбережжя або внутрішніх вод на 12 морських миль і становить частину його території (відповідно до Закону України «Про державний кордон України») [2, с. 20].

Протягом останніх десяти років було прийнято декілька нормативно-правових актів, що справили значний вплив на розвиток правовідносин у сфері водокористування. Дані акти слід умовно поділити на такі три групи: 1) що стосуються державної політики у сфері розвитку водного господарства України (Постанова Верховної Ради України «Про Концепцію розвитку водного господарства України» від 14 січня 2000 р. № 1390-XIV); 2) що стосуються питної води, водопостачання та оздоровлення басейнів рік (Постанова Кабінету Міністрів України «Про Комплексну програму першочергового забезпечення сільських населених пунктів, що користуються привізною водою, централізованим водопостачанням у 2001–2005 роках і прогноз до 2010 року» від 23 листопада 2000 р. № 1735); 3) що стосуються охорони вод (Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Правил охорони внутрішніх морських вод і територіального моря від забруднення та засмічення» від 29 лютого 1996 р. № 269) [3].

Частиною 1 статті 110 ВКУ регламентовано, що порушення водного законодавства тягне за собою 4 види юридичної відповідальності: дисциплінарну, адміністративну, цивільну та кримінальну. Притягнення до відповідальності за порушення водного законодавства є досить складною процедурою, адже дані порушення регулюються низкою нормативно-правових актів, а не одним лише ВКУ. Дана відповідальність визначається за допомогою низки галузей права. Відповідно до Основних показників використання вод в Україні за 2017–2018 роки, найпоширеніший вид відповідальності у сфері охорони вод, – адміністративна відповідальність. Цей вид досить ефективний засіб реагування на правопорушення, його суть у застосуванні до порушників екологічного законодавства адміністративно-правових санкцій [4].

Як слушно зауважують вчені О. О. Дудоров та В. І. Андрейцев, існують три групи адміністративних правопорушень: до першої групи належать – порушення права власності на водні об'єкти, водні ресурси порушення права державної власності на води; до другої групи належать – порушення правил складування, зберігання, розміщення, транспортування, знешкодження, ліквідації та захоронення пестицидів і агрохімікатів, токсичних хімічних речовин та інших препаратів, перевищення лімітів та нормативів використання природних ресурсів тощо;

до третьої групи належать – порушення правил охорони та використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, невиконання вимог екобезпеки у процесі впровадження відкриттів, винаходів, корисних моделей, промислових зразків, раціоналізаторських пропозицій, нової техніки, технологій і систем, речовин і матеріалів тощо [5, с. 6–7].

Варто відзначити, що законодавство в сфері використання та охорони водних ресурсів не позбавлене певних недоліків, зокрема, існування прогалин у законодавстві – відсутність регламентації відповідальності (ні адміністративної, ні кримінальної, ні дисциплінарної, ні цивільної). Так, у законодавстві відсутня будь-яка згадка про відповідальність за правопорушення щодо водних об'єктів з особливою охороною. Тому, на даний час відповідальність за такі порушення визначається згідно загальних положень.

Особливістю кримінальної відповідальності, зокрема у сфері вод, є закріплення виняткового переліку злочинів у Кримінальному кодексі України (далі ККУ). Для даного переліку злочинів у ККУ виділено окремий восьмий розділ – «Злочини проти довкілля». До них належать: злочини проти екологічної безпеки, злочини у сфері землекористування, злочини у сфері охорони надр, злочини у сфері охорони атмосферного повітря, злочини у сфері охорони водних ресурсів та інші.

Наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища «Про затвердження Методики розрахунку розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону і раціональне використання водних ресурсів» від 18 травня 1995 р. № 37 закріплені перелік правопорушень, за які настає цивільно-правова відповідальність юридичних та фізичних осіб. До них можна віднести: самовільне водоспоживання, самовільне скидання зворотних вод з підприємств, суден та об'єктів, перевищення затверджених нормативів і норм витрат зворотних вод та інші. Також, як слушно зауважують науковці, цивільно-правову відповідальність варто розглядати як санкцію, що застосовується до правопорушника у вигляді покладання на нього додаткового цивільно-правового обов'язку або позбавлення належного йому цивільного права [6, с. 64].

Отже, можна зробити висновок, що законодавство, яке регулює юридичну відповідальність за порушення водного законодавства є недосконалим, характеризується певними неузгодженостями та прогалинами. Зокрема, чинним законодавством у сфері використання та охорони вод залишається не врегульоване належним чином питання притягнення до відповідальності за правопорушення щодо водних об'єктів з особливою охороною. Тому регламентація притягнення до юридичної відповідальності за порушення водного законодавства, в зазначеній частині, потребує подальшого вдосконалення на законодавчому рівні.

Бібліографічні посилання:

1. Водний кодекс України: Закон України від 06.06.1995 № 213/95-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1995. № 24. ст. 189.
2. Про державний кордон України: Закон України від 04.11.1991 № 1777-ХІІ. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 2. ст. 5.
3. Збірник міжнародно-правових актів у сфері охорони довкілля. 2-ге вид., доп. Львів: Норма. 2002. 416 с.
4. Основні показники використання вод в Україні за 2017-2018 роки. Державний комітет України по водному господарству. Управління комплексного використання водних ресурсів. К.: Державний інститут управління та економіки водних ресурсів. 2007. Вип. 26. 70 с.
5. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року / ред. М. І. Мельник, М. І. Хавронюк. К. : Каннон, 2001. 1102 с.
6. Резворович К. Р., Юнін О. С., Круглова О. О. та ін. Реформування цивільного права в умовах євроінтеграції : навч. посіб. / Дніпро : Видавець Біла К. О., 2019. 180 с.